

політичний коментар

число 9 (27), вересень 2005

У цьому числі ***політичного коментаря*** Міжнародний центр перспективних досліджень представляє результати аналізу державної політики та чинників впливу на неї в серпні та на початку вересня 2005 року.

Зміст

<i>Головне</i>	<i>2</i>
<i>Політичне середовище</i>	<i>3</i>
<i>Зовнішні відносини</i>	<i>7</i>
<i>Державні рішення</i>	<i>11</i>
<i>Економічне середовище</i>	<i>15</i>

***Міжнародний центр
перспективних досліджень***
вул. Пимоненка, 13а, Київ, Україна, 04050
www.icps.com.ua

ГОЛОВНЕ

Звільнення Віктором Ющенком усієї своєї команди стало його відповіддю на провал потрібних реформ і глибокий розкол між ключовими членами команди. Однак її зміна не гарантує, що він зможе втілити очікувані українцями перетворення та зупинити спад популярності до виборів нової Верховної Ради. Час втрачено, у Верховній Раді немає більшості, а Юлія Тимошенко перетворилася на найпотужнішого опонента (див. **ПОЛІТИЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ**).

Офіційний Київ, який з початку року намагається встановити рівноправні відносини з недружньо налаштованим Кремлем, мірою можливості уникає протистояння. На саміті Співдружності незалежних держав у Казані Україна попри прогнози не виявила прагнення стати “могилищем” організації. Європейський Союз відклав надання Україні статусу країни з ринковою економікою, а США скасували торговельні санкції (див. **ЗОВНІШНІ ВІДНОСИНИ**).

Намагаючись поліпшити свої позиції в новому складі парламенту, Президент ініціював підвищення бар’єру для проходження до Верховної Ради. Перед своїми відставками секретар РНБО оприлюднив пропозиції щодо реформування СБУ, а голова уряду домоглася повернення до державної власності Нікопольського заводу феросплавів, який суд забрав у Віктора Пінчука. НБУ намагається уникнути нового зростання курсу гривні неринковими методами (див. **ДЕРЖАВНІ РІШЕННЯ**).

Темпи економічного зростання впали до 3,7%, обсяги прямих іноземних інвестицій скоротились на 14%. Інфляція, навпаки, зросла до 15% у річному вимірі. Погіршення кон’юнктури світових ринків і ревальвація гривні зумовили сповільнення зростання експорту (див. **ЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ**).

ПОЛІТИЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Звільнення Віктором Ющенком практично всієї своєї команди стало його відповіддю на провал потрібних реформ і глибокий розкол між ключовими членами команди. Разом ці дві проблеми загрожували політичному майбутньому Президента, перспективи якого ще півроку тому видавалися безхмарними.

До відставки уряду, секретаря Ради національної безпеки й оборони та Державного секретаря популярність Віктора Ющенка стрімко падала три місяці поспіль. Згідно з опитуванням Центру Разумкова, проведеним у першій половині серпня, рівень повної та часткової підтримки українцями дій Президента становив 68%. Під час попереднього опитування в червні 2005 року його повністю або частково підтримували 73% населення. Показник підтримки дій уряду за цей період майже не змінився: 67% проти 68% у червні. Однак відчутно впав рівень повної підтримки діяльності урядовців: з 28% у червні до 22% у серпні.

Зростає кількість українців, які не підтримують діяльність Президента й уряду. За даними Центра Разумкова, у серпні дії Президента не підтримували 26% українців проти 21% у червні. Дії уряду в серпні не підтримували 27% (у червні – 24%).

Розчарування результатами урядування “помаранчевих”, на яких населення поклало великі сподівання, живить зростання суспільного песимізму. Після рекордних для України настроїв у квітні–травні 2005 року, коли 53% населення вважали, що ситуація розвивається в правильному напрямі, у серпні відповідний показник упав до 32%.

Стрімке зниження підтримки команди Віктора Ющенка та суспільного оптимізму передусім пояснюється гальмуванням демократичних і ринкових реформ, яких чекала від них більшість населення. Досягнення нової влади за сім місяців обмежилися таким: 1) підвищенням рівня зарплати працівникам бюджетних установ, пенсій і допомоги при народженні дитини; 2) прискоренням переговорів щодо вступу до Світової організації торгівлі; 3) продовженням переходу до професійної армії, розпочатого ще Леонідом Кучмою.

Усі інші проголошені реформи не зрушували з місця. Ідею збільшення повноважень органів місцевого самоврядування за рахунок обмеження влади чиновників, які призначаються Президентом, фактично торпедовано через брак політичної волі Президента та суперечливу ініціативу водночас змінити територіальний поділ України. Деретуляція бізнесу, яку за дорученням Президента провадив уряд, була малоефективною через орієнтацію на формальні показники, передусім кількість скасованих рішень. Реформа правоохоронних органів тільки розроблялася, причому лише міліцією, яка прагне поліпшити систему підтримки безпеки на вулицях і дорогах. Однак реформу Служби безпеки України й особливо прокуратури, яка передусім потребує відокремлення слідства в самостійну структуру, практично зупинено через небажання цих відомств втрачати повноваження.

Завершення податкової реформи, зокрема зменшення оподаткування фонду заробітної плати, та перетворення державного телебачення на громадське відкладено мінімум до наступного року. Конче потрібні реформи судової системи, органів державної влади, системи охорони здо-

Звільнення Віктором Ющенком практично усієї своєї команди стало відповіддю на провал реформ і розкол в оточенні

Рейтинги Президента падають третій місяць поспіль...

...переважно через неспроможність уряду втілювати задекларовані реформи

ров'я, соціальної допомоги, житлово-комунального господарства досі навіть не обговорюються.

Є декілька головних причин гальмування реформ командою, яка декларувала прагнення їх провести. По-перше, упродовж президентської кампанії “помаранчеві” лідери займалися боротьбою зі зловживаннями та фальсифікаціями попереднього режиму, а не формулюванням своєї поствиборної стратегії. Тому Віктор Ющенко, отримавши владу, не мав чіткої програми дій із визначеними пріоритетами та розробленими планами їх втілення. Аналогічно не було програми дій в уряді Юлії Тимошенко. У своїй роботі Президент, Прем'єр та інші урядовці керувалися своїми особистими знаннями та необхідністю гасити пожежі, що постійно виникають у країні з монополізованими ринками.

Президентська команда не витримала перевірки владою

По-друге, Віктор Ющенко привів за собою до влади покоління політиків, сформоване за попереднього Президента. Загалом вони більше, ніж оточення Леоніда Кучми, розуміють свою залежність від виборців і чутливіші до громадської думки. Однак, як і високопосадовці попереднього режиму, вони недостатньо обізнані з механізмами ринкової економіки та політичної конкуренції в демократичних країнах. Спадок у вигляді великого обсягу влади та традицій політичних розправ, який залишив їм попередній Президент, постійно провокував нову команду використовувати владу для розширення особистих впливу і бізнесу та переслідування конкурентів. Реформи, які загалом передбачають зменшення ролі держави й обмеження зловживань найвищих чиновників, суперечили цим бажанням.

По-третє, величезною перешкодою для реформ був розкол всередині команди Віктора Ющенка. Вона була сформована з різних груп політиків і бізнесменів, які активно підтримували його президентську кампанію. Їхнє об'єднання в уряді призвело до постійних сварок у кращому разі щодо мети державної політики та способів її досягнення, наприклад, про доцільність перегляду результатів приватизації або адміністративного регулювання цін, а здебільшого – щодо боротьби за повноваження та вплив.

Скандалні звинувачення напередодні і в день відставок найвищих чиновників засвідчили, наскільки розділеною була президентська команда. До табору на чолі з Прем'єр-міністром Юлією Тимошенко належали голова Служби безпеки України Олександр Турчинов, віце-прем'єр-міністр Микола Томенко та міністр економіки Сергій Терьохін. Центром іншого табору, до якого входили більшість членів уряду, були секретар РНБО Петро Порошенко, перший помічник Президента Олександр Третяков і лідер парламентської фракції “Наша Україна” Микола Мартиненко. Обидва табори вели справжню боротьбу на знищення.

Війна в команді та гальмування реформ неминуче вели Віктора Ющенка до програшу на виборах нового складу Верховної Ради

Війна в команді та гальмування реформ неминуче вели Віктора Ющенка до незадовільних для нього результатів виборів нового складу Верховної Ради, що відбудуться в березні 2006 року. Спад популярності загрожує йому неможливістю сформувати за результатами виборів більшість у Верховній Раді або формуванням недружньої більшості. Такий сценарій вкрай небезпечний для Президента.

Від 1 січня 2006 року його влада зменшиться. Набудуть чинності ухвалені 2004 року зміни до Конституції, які позбавляють Президента права звільняти та призначати уряд (це право перейде до парламенту). Хоча частина президентського оточення сподівається скасувати поправки, дефіцит легітимних аргументів і зацікавленість у новій системі влади більшості політичних сил роблять це сподівання марним. Не вигравши

парламентські вибори, Віктор Ющенко ризикує 2006 року втратити флагманські позиції у визначенні державної політики та провести чотири роки до виборів у руйнівних для країни битвах із майбутніми конкурентами на президентських перегонах.

У цих умовах Президент скористався скандальними звинуваченнями Держсекретаря Олександра Зінченка, які зробили стан справ у команді надбанням громадськості. Олександр Зінченко, написавши заяву про відставку, звинуватив Петра Порошенка, Олександра Третякова та Миколу Мартиненка у використанні влади в інтересах свого або дружнього бізнесу, намаганні взяти контроль над провідними телеканалами та дезінформуванні Президента про стан справ в країні. Усі троє відкинули звинувачення колишнього спільника. Після серії переговорів Віктор Ющенко звільнив Петра Порошенка, відсторонив Олександра Третякова, відправив у відставку уряд, голів СБУ та Державної митної служби.

Головним результатом кадрових потрясінь стала відставка Юлії Тимошенко. У лютому Віктор Ющенко був змушений призначити її головою уряду, оскільки це було її умовою підтримки на президентських виборах. Однак Юлія Тимошенко, по-перше, не зрушила з місця потрібні реформи, по-друге, розпочала масштабний перегляд результатів приватизації, що стало однією з причин сповільнення економіки, по-третє, використовувала прем'єрське крісло передусім для формування особистого іміджу. Природжений популіст Юлія Тимошенко в умовах високої інфляції та сповільнення економічного зростання також частково втратила довіру населення, але меншою мірою, ніж Президент. У липні їхні рейтинги зрівнялися. Оскільки Юлія Тимошенко є найвірогіднішим конкурентом Віктора Ющенко на президентських виборах 2009 року, її подальше перебування на посаді Прем'єра було не вигідним Президенту.

**Головним
результатом
кадрових потрясінь
стала відставка
Юлії Тимошенко**

На посаду Державного секретаря та виконувача обов'язків Прем'єр-міністра Віктор Ющенко призначив двох перевірених членів свого оточення, не заплямованих скандалами. Держсекретарем став Олег Рибачук, який працює з Віктором Ющенком ще з 1993 року – його керівництва Національним банком. Формувати новий уряд Віктор Ющенко доручив Юрію Єханурову, який за прем'єрства Ющенко у 2000–2001 роках був першим віце-прем'єром.

Зміна команди є необхідною передумовою задля виправлення помилок Президента. Однак вона не гарантує, що він зможе зупинити спад популярності та підійти до парламентських виборів у кращій формі. Навпаки – це надскладне завдання.

**Зміна команди
зовсім не гарантує
Вікторові Ющенку,
що він зможе
зупинити спад
популярності**

Ключ до успіху, як і раніше, полягає в проведенні потрібних реформ. Проте втілювати їх Вікторові Ющенку буде набагато важче, ніж це було одразу після виграшу президентських виборів.

По-перше, Президент та уряд не використали найкращий час для втілення цих змін. Після “Помаранчевої революції” вони мали високий кредит довіри у суспільстві та рік до початку кампанії парламентських виборів. Цей період відкривав можливість для проведення реформ з відкладеним у часі результатом або навіть болючих реформ на кшталт змін у системі соціального забезпечення, що передбачають заміну пільг на грошові виплати та перехід на адресну допомогу. Однак Віктор Ющенко та Юлія Тимошенко не використали цей час, а до виборів залишилося всього шість місяців.

По-друге, разом зі спадом популярності Президента у Верховній Раді ще в червні практично розпалася неформальна більшість, яка підтримувала його ініціативи в першому півріччі 2005 року. Навіть у альянсі з Юлією Тимошенко у серпні він міг розраховувати на тверду підтримку лише трьох фракцій: “Наша Україна”, Блоку Юлії Тимошенко та Партії промисловців та підприємців. Разом вони контролювали лише третину місць у Верховній Раді. Ще три фракції: Соціалістичної партії, Народної партії та Української народної партії, які разом мають близько 20% місць, були схильні підтримувати президентські й урядові ініціативи за умови, якщо вони не зачіпають інтереси виборців чи близьких до цих фракцій бізнес-груп. Інші фракції займають нейтральну позицію (“Єдина Україна” та “Демократична Україна” – близько 10%) або є опозиційними (“Регіони України”, Соціал-демократична партія (об’єднана) та Комуністична партія – разом 30%).

**Юлія Тимошенко
буде найпотужнішим
опонентом
Президента**

По-третє, відставка Тимошенко створила Вікторові Ющенку найпотужнішого опонента. Після звільнення екс-Прем’єр заявила, що самостійно піде на вибори. Її врода, талант публічного політика та зароблений на перегляді результатів приватизації імідж борця з олігархами роблять дуже ймовірним успішний виступ на виборах. Передусім Юлія Тимошенко відбиратиме електорат Віктора Ющенка в Західній і Центральній Україні. Найвірогідніше, до її блоку, окрім її партії “Батьківщина”, увійдуть три правоцентристські партії, які раніше схилялися до блокування з “Народним Союзом “Наша Україна” – партія “Реформи та Порядок”, Українська народна партія та Українська республіканська партія “Собор”.

Згідно з опитуванням, проведеним наприкінці серпня Центром “Соціальний моніторинг” й Українським інститутом соціальних досліджень, за можливий блок цих чотирьох партій готові були голосувати 11% виборців. Можливий блок партій “Народний Союз “Наша Україна” (без прізвища Віктора Ющенка в списку) і Народний рух України мав підтримку у 18%.

Окрім політичних сил, згрупованих навколо Юлії Тимошенко, в опозиції до Віктора Ющенка перебувають Партія регіонів, за яку готові були голосувати 15%, Комуністична партія – 7%, Прогресивна соціалістична партія – 3% і Соціал-демократична партія (об’єднана) – 2%. Їхня база підтримки зосереджена на Сході та Півдні України, де Президент упродовж 2005 року так і не зміг суттєво поліпшити свої позиції. Спад популярності Віктора Ющенка від червня зупинив спад підтримки цих опозиційних сил. Разом з Юлією Тимошенко вони готові дати йому справжній бій на парламентських виборах.

ЗОВНІШНІ ВІДНОСИНИ

Російська Федерація

Офіційний Київ, що з початку року намагається встановити рівноправні стосунки з недружньо налаштованим Кремлем, мірою можливості уникає протистояння та намагається вкотре не дратувати Росію. На саміті Співдружності незалежних держав у Казані Україна попри прогнози не виявила прагнення стати “могильщиком” ані цього інтеграційного проекту Росії, ані іншого – Єдиного економічного простору. Віктор Ющенко запропонував використовувати Співдружність для розвитку транспортних коридорів. Щодо Єдиного економічного простору, український Президент ще раз підтвердив бажання Києва залишатися в проекті.

Зі свого боку, Президент Росії публічно висловив розуміння проголошеного українським Президентом принципу “різношвидкісної” адаптації різних рішень за визначення рівня участі Києва в ЄСП. Відсутність відкритої конфронтації відповідає інтересам керівництва України та Росії, не зацікавлених у пов’язуванні своєї діяльності з погіршенням двосторонніх відносин. До того ж Кремль прагне не визнавати, що події в Україні розвиваються не за російським сценарієм, і не піддавати сумніву свій домінуючий статус на пострадянському просторі. Такі сумніви могли б виникнути в разі підтвердження “неслухняності” України за умови засудження Москвою обмеженої участі Києва в ЄСП.

Упорядкуванню українсько-російських відносин покликана слугувати міждержавна Комісія “Ющенко–Путін”, проект регламенту якої передано російській стороні ще у червні. Проте підписання плану дій Комісії пов’язують з візитом Президента Росії до України, дата якого залишається невизначеною. Поряд з іншими сигналами це може свідчити про налаштованість Москви на збереження статус-кво у характері спілкування з українською владою та небажання створювати інструментарій для цивілізованого вирішення наявних проблем. Зокрема в системі координат Комісії “Ющенко–Путін” українська сторона бачить можливість функціонування спільної комісії з питань Чорноморського флоту, до компетенції якої належить підготовка до вирішення гострих питань навколо маяків, навігаційної техніки, оренди земельних ділянок, екології та ін.

На тлі спрощення низкою країн ЄС і США візових процедур і скасування візових зборів для українських громадян плани російської сторони запровадити з 2006 року відкладений за минулої влади в’їзд на територію Росії для українців за закордонними паспортами варто розглядати з урахуванням підготовки до парламентських виборів. Позбавлена побоювань втратити репутацію “інтегратора”, Москва спроможна відчутно продемонструвати “негативні наслідки” зробленого 2004 року вибору українському електорату, а особливо – здійснюючим часті поїздки до сусідньої Росії жителям східних областей. Навіть у разі запровадження за наполяганням України спрощеної процедури перетину кордону жителями прикордонних районів і збільшення кількості пунктів пропуску невдоволення східноукраїнського електорату навряд чи вдасться уникнути.

У перебігу реалізації українського плану щодо врегулювання проблеми Придністров’я на основі принципів демократії Україна цілком очікувано наштовхнулася на спротив Росії, не зацікавленої в отриманні Києвом політичних дивідендів і цілком вдоволеної залежністю від неї

Україна не виявила прагнення стати “могильщиком” ЄСП

Росія використовує вимоги до закордонних паспортів для роздратування виборців зі східних областей

придністровського режиму Ігоря Смирнова. Налаштованістю Москви на збереження своєї присутності у Придністров'ї можна пояснити триваюче зволікання із залученням США та ЄС до переговорів з придністровського питання у форматі "5+2".

Недавній візит до України міністра освіти і науки Росії Андрея Фурсенко засвідчив, що у відносинах з Києвом Москва не шкодує зусиль на виграшному для неї гуманітарному напрямі. Поряд з пропозиціями погоджувати навчальні плани, відкриттям філій своїх провідних університетів у Криму та інших регіонах України Росія використовує "відплив мізків", навчаючи близько чотирьох тисяч студентів з українським громадянством. До того ж майже 300 українців щорічно вступають до російських вищих навчальних закладів.

Європейський Союз

Євросоюз переніс саміт "Україна-ЄС" із жовтня на грудень

Євросоюз переніс із жовтня на грудень саміт "Україна-ЄС", який відбудеться за участі британського Прем'єра Тоні Блера у Києві. Це перенесення автоматично відклало очікуване за його результатами отримання Україною статусу країни з ринковою економікою. У перебігу підготовки до саміту Києву ще належить пояснити Брюсселю сповільнення економічного зростання, соціальний популізм і "ручне" управління економікою.

З іншого боку, Брюссель також робить конкретні кроки для зближення з Україною та підтримки її нового керівництва. У цьому контексті важливою подією стало одностайно ухвалене рішення країн – членів ЄС надати Єврокомісії мандат на переговори щодо лібералізації візового режиму з Україною. Ідеться про окремі категорії українських громадян: дипломатів, науковців, бізнесменів, студентів.

Беззастережна підтримка Україною Євросоюзу у сфері захисту прав людини здобула чергове підтвердження в непростому для Києва питанні відносин із Білоруссю. Під час підписання заклику ЄС до Білорусі поважати права нацменшин у Києві не могли не усвідомлювати, що це буде сприйнято офіційним Мінськом як недружній крок. Проте політична єдність з Євросоюзом у відстоюванні демократичних свобод у Білорусі для України знову виявилася важливішою за "безхмарність" відносин з білоруським режимом.

Переговори щодо зони вільної торгівлі з ЄС можуть початися після вступу до СОТ

Та обставина, що у вересні розпочинається підготовка техніко-економічного обґрунтування створення зони вільної торгівлі з його наступною презентацією на саміті в Києві, може свідчити про реальне наближення України до членства в СОТ. У разі його набуття у запланований термін (до кінця 2005 року) уже в січні 2006 року на порядок денний постало б питання про зону вільної торгівлі з Євросоюзом. Проте подавати заявку на членство в ЄС, про доцільність чого чимало говорилося ще навесні, Україна поки що не збирається. Схоже, в керівництві держави нарешті склався консенсус з цього питання. Найімовірніше, Україна не подаватиме заявки принаймні до січня 2008 року – терміну закінчення дії десятирічної Угоди про партнерство та співробітництво і початку підготовки нової посиленої угоди. У разі відповідності України політичним та економічним критеріям нова угода могла б стати Угодою про асоціацію.

Навіть після відмови Києва від багатовекторності триває зволікання Євросоюзу з визнанням за Україною можливості членства в ньому зумовило появу у ЗМІ песимістичних прогнозів щодо такого членства бодай у віддаленій перспективі. З огляду на це іноді пропонують взагалі

зняти питання членства з порядку денного та використати швейцарський досвід секторальної інтеграції до Євросоюзу. Проте принципова важливість для України як однієї з посткомуністичних країн саме пакетного, а не секторального підходу до Копенгагенських критеріїв полягає в тому, що виконання комплексу вимог Євросоюзу до країн-кандидатів становить внутрішньо збалансовану, зрозумілу й апробовану західними сусідами України систему перетворення економіки з неринкової на ринкову. До того ж, дуже важливою є мобілізаційна роль можливості набуття членства в ЄС як кінцевої мети політичних та економічних перетворень.

Для економіки Швейцарії такі проблеми зазвичай не виникають, хоча впливові політичні сили країни, як відомо, не зняли питання про майбутнє членство Конфедерації в Євросоюзі. Не можна скидати з рахунку, що в Україні прагматичні міркування прибічників “швейцарського шляху” використовують з політичною метою, в т. ч. і для просування ідеї нейтрального, а також “позанатівського” статусу України.

Сполучені Штати Америки

У відповідь на ухвалення Верховною Радою закону, що встановлює відповідальність за незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, обладнання та сировини для їх виробництва, американський уряд скасував запроваджені 2001 року щодо України санкції у зв'язку з порушенням нею прав інтелектуальної власності (спеціальні ставки мита для ввезення української продукції легкої та хімічної промисловості).

Сподівання України отримати підтримку США для вступу до СОТ знайшли підтвердження в перебігу візиту до Києва другого заступника Державного секретаря США з питань Європи та Євразії Девіда Креймера, а також у висловлюваннях голови сенатського комітету з міжнародних справ Річарда Лугара. До того ж впливовий сенатор-республіканець, який відвідував Україну під час торішніх виборів, повідомив під час недавнього перебування в Києві, що вже у вересні Конгрес США може прийняти підготований ним законопроект про скасування щодо України відомої поправки Джексона–Веніка, яка передбачає торгові обмеження та санкції і перешкоджає вступові України до СОТ. Водночас у США викликають розчарування соціалістичні підходи до управління економікою України та відсутність відчутного прогресу у звинуваченні організаторів убивства Гонгадзе.

Вкрай важливою, але не надто висвітлюваною ЗМІ подією в сфері українсько-американського співробітництва стало завантаження до активної зони реактора третього енергоблока Южно-Української АЕС шести касет свіжого ядерного палива виробництва американської компанії Westinghouse. Як очікується, енергоблок працюватиме на цьому паливі поточного року в експериментальному режимі, а в разі успішних випробувань 2006 року для ЮУАЕС буде закуплено 42 американські касети. Завершується реалізація розпочатого 2000 року стратегічно важливого проекту, на який уряд США виділив грант у 50 млн. доларів.

По суті відбувається руйнування монополії РФ у поставках Україні ядерного палива. Не відмовляючись від російського палива, у виготовленні якого беруть участь українські постачальники природного урану, цирконієвого концентрату та деяких інших компонентів, українська сторона повторила чеський досвід адаптації реакторів радянської конструкції до американського палива. Причому таку адаптацію здійснено з використанням високотехнологічних розробок українських

США скасували санкції проти України, запроваджені у зв'язку з порушенням прав інтелектуальної власності

фахівців. Подбавши про новий ринок збуту для своєї ядерної промисловості, США водночас зробили конкретний внесок у позбавлення України енергетичної залежності від РФ.

***Військове
співробітництво
США та України
виходить на новий
рівень***

Розвиток військового співробітництва України зі США та дедалі більший інтерес Вашингтона до Чорноморського регіону перетворили на реальність донедавна навряд чи можливу висадку морського десанту на Кримському узбережжі за участі близько 200 американських морських піхотинців, а також військовослужбовців Азербайджану та Грузії в рамках навчань “Щит миру–2005”.

ДЕРЖАВНІ РІШЕННЯ

Прегляд прохідного бар'єра для парламентських виборів

Чергові парламентські вибори в Україні відбудуться в березні 2006 року. Їхні результати вперше в Україні визначатимуть, хто буде головою уряду. Від 1 січня 2006 року набувають чинності ухвалені 2004 року зміни до Конституції, які позбавляють Президента права звільняти та призначати уряд. Вага та повноваження Прем'єр-міністра та парламентської більшості зростуть, а Президента, навпаки, знизяться.

Президент Віктор Ющенко ініціював підвищення мінімальної кількості голосів, які партії повинні отримати на виборах для проходження до Верховної Ради. Він пропонує підвищити бар'єр з 3% голосів до 7%. Оприлюднюючи цю ініціативу під час виступу на День незалежності, Віктор Ющенко мотивував її небажанням бачити в парламенті пов'язані з великими бізнесменами “кишенькові партії” з низькою популярністю.

Підвищення прохідного бар'єра до 7% позбавляє шансів пройти до парламенту низку опозиційних партій. Згідно з опитуванням, проведеним наприкінці серпня Центром “Соціальний моніторинг” та Українським інститутом соціальних досліджень, рейтинг вище 7% мають можливий блок партій “Народний Союз “Наша Україна” (без прізвища Віктора Ющенка в списку) і Народний рух України — 18%, Партія регіонів — 15%, можливий блок партій “Батьківщина”, “Реформи і Порядок”, Української народної партії та Української республіканської партії “Собор” — 11%, а також Комуністична партія — 7%. На межі семивідсоткового бар'єра перебувають можливий блок Соціалістичної партії та партії “Жінки за майбутнє” — 6,5%. Усі інші партії та блоки мають рейтинги підтримки не вище 3%.

Збільшення бар'єра підвищує кількість місць, які отримають у Верховній Раді найпопулярніші партії та блоки. Передусім це стосується “Народного Союзу “Наша Україна”, рейтинг якого зростає вдвічі, якщо на чолі його списку соціологи ставлять Віктора Ющенка, який є почесним головою партії. Збільшення бар'єра також підвищує шанси сили Віктора Ющенка сформувати більшість у новому парламенті. Її природним партнером зараз є Соцпартія. За умови безвихіддя партнерами “Народного Союзу “Наша Україна” після виборів також можуть бути Партія регіонів і Блок Юлії Тимошенко. Утворення коаліції з Компартією неможливе.

Ініціатива Віктора Ющенка може знайти підтримку у Верховній Раді, яка має повноваження встановлювати систему виборів. Партії та можливі блоки, спроможні набрати більше 7% голосів, разом контролюють більше половини місць у парламенті. Для популярних партій, таких як “Народний Союз “Наша Україна”, Партія регіонів, “Батьківщина”, Компартія та Соцпартія підвищення бар'єра означатиме, що всі інші партії шукатимуть можливості об'єднатися з ними в блоки, бо самі будуть не спроможні пройти до Верховної Ради. Це означає приплив додаткових голосів, політиків і грошей на дуже вигідних для найпопулярніших партій умовах.

Підвищення бар'єра до 7% матиме і негативні, і позитивні наслідки. До негативних належить збереження традиції зміни виборчого законодавства в інтересах правлячої сили. Семивідсотковий бар'єр, доволі високий порівняно з виборчими системами в інших країнах, зменшить також ступінь представленості уподобань виборців у парламенті. По-

Президент пропонує збільшити бар'єр для проходження до Верховної Ради

Семивідсотковий бар'єр закриває низці опозиційних партій дорогу до парламенту

Підвищення бар'єра матиме неоднозначні наслідки

зитивним наслідком можна назвати теоретичне підвищення спроможності нового складу Верховної Ради сформувати за результатами виборів стійкі більшість та уряд. Вища спроможність робити це властива всім парламентським системам з високим бар'єром, оскільки для створення коаліції буде достатньо двох, максимум трьох сил.

На виборах 1998 та 2002 років Україна використовувала змішану систему обрання Верховної Ради. За цією системою половину з 450 депутатів обирали із закритих списків партій і блоків в єдиному загальнонаціональному окрузі. Рівень бар'єра становив 4% голосів. Іншу половину депутатів обирали в 225 одномандатних округах простою більшістю голосів.

Навесні 2004 року Верховна Рада ухвалила закон про вибори парламенту, що запровадив від 2006 року суто пропорційну систему виборів з бар'єром у 3% голосів.

Реформування силових структур

РНБО пропонує план реформування СБУ

Секретар Ради національної безпеки та оборони Петро Порошенко перед своєю відставкою оприлюднив пропозиції щодо реформування правоохоронних органів і спецслужб. Підготувати такі пропозиції Петрові Порошенку доручив Президент Віктор Ющенко.

План Петра Порошенка стосується передусім реформування Служби безпеки України та розвідувальних органів — Головного управління розвідки Міністерства оборони, розвідувального органу Державної прикордонної служби. Петро Порошенко мотивує доцільність почати реформи з цих структур порівняно невисокою вартістю змін і “значно слабкішим безпосереднім впливом їхньої діяльності на життя пересічного громадянина України порівняно з міліцією”.

Реформувати СБУ Петро Порошенко запропонував таким чином: зі Служби безпеки повинні бути виведені підрозділи боротьби з організованою злочинністю, військова контррозвідка та досудове слідство. Він мотивував цю ідею тим, що такі функції виконують Міністерство внутрішніх справ, Міністерство оборони та Генеральна прокуратура. СБУ також повинна бути позбавлена повноважень контролювати телекомунікації та урядовий зв'язок. На думку Петра Порошенка, такий крок зменшить кількість зловживань СБУ, зокрема масштаби незаконного прослуховування розмов.

Дублювання функцій силовиків в Україні є проблемою й досягненням водночас. Це створює конкуренцію силових відомств. З одного боку, вона є корисною, бо дає можливість отримувати альтернативну інформацію, стимулює відомства випереджати одне одного та інформувати про зловживання в конкурентів. З іншого боку, конкуренція призводить до нездорової боротьби силових відомств, які навмисно “підставляють” одне одного, та розмиває відповідальність за результат.

Ідея позбавлення СБУ контролю телекомунікацій ефективна

На нашу думку, ідея позбавлення СБУ повноважень контролювати телекомунікації та урядовий зв'язок ефективна. Проблеми незаконного прослуховування і взагалі захисту інформації, у тому числі в урядових мережах, можливо вирішити через централізацію радіоелектронної розвідки, криптографічного і технічного захисту інформації та моніторингу комунікацій у спеціальній агенції. Вона повинна працювати під контролем прокуратури та виконувати тільки судові постанови про проведення оперативно-технічних заходів в інтересах інших спецслужб і правоохоронних органів.

Петро Порошенко запропонував також утворити при РНБО Комітет з питань державної та внутрішньої безпеки, Комітет з питань розвідки та запровадити посаду заступника секретаря – директора національної розвідки. Ці ідеї экс-секретар Ради нацбезпеки мотивував необхідністю координації розвідувальної та правоохоронної діяльності різних силових відомств.

Ми поділяємо ідею створення Комітету з питань розвідки. Аналогічні агенції існують у багатьох країнах світу, наприклад, у США є Національна рада з розвідки. Завданням комітету мусить бути отримання й аналітичне опрацювання інформації від усіх силових відомств з подальшою її передачею тим же відомствам і керівництву держави. Це дасть змогу подолати проблему конкуренції силовиків, які не діляться інформацією між собою, а також поліпшити систему узагальнення їхніх висновків.

З іншого боку, пропозиція підпорядкувати керівника цього Комітету секретареві РНБО нелогічна. Вона віддзеркалює особисте прагнення Петра Порошенка розширити свій вплив і не пов'язана з ідеєю ефективнішої взаємодії силовиків. На нашу думку, керівник Комітету з питань розвідки мусить підпорядковуватися безпосередньо голові РНБО – Президенту України.

Політика щодо власності

На початку вересня пакет акцій ВАТ “Нікопольський завод феросплавів” (НЗФ, Дніпропетровська обл.) у розмірі 50% + 1 акція за рішенням суду переведено на рахунок Фонду держмайна України. 25% акцій НЗФ продано у травні 2003 року підконтрольному Вікторові Пінчуку консорціуму “Придніпров'я”, а в серпні 2003 року – ще 25% + 1 акцію. Загальна сума цих двох приватизаційних угод дорівнювала близько 80 млн. доларів США.

Перехід заводу до державної власності здійснювався в рамках урядової кампанії зі скасування результатів приватизаційних конкурсів, які відбулися з порушеннями законодавства, та дав змогу українським фінансово-промисловим групам придбати великі підприємства за нижчою від ринкової ціною. Ініціатором реприватизації практично стала голова колишнього уряду Юлія Тимошенко.

На думку Юлії Тимошенко, у разі повторного продажу НЗФ сума угоди дорівнюватиме близько 1 млрд. доларів США. Реприватизація незаконно приватизованих державних підприємств була однією з провідних тем передвиборної кампанії Віктора Ющенка. Перегляд результатів приватизаційних конкурсів також передбачено програмою уряду. У перших заявах уряду щодо можливого перегляду результатів приватизації називали до 30 підприємств, серед яких “Криворіжсталь”, “Павлоградвугілля”, “Краснодонвугілля”, “Азот”, Свердловський машинобудівний завод, Херсонський бавовняний комбінат, підприємства ДАК “Укррудпром”.

Наприкінці квітня Господарський суд Києва визнав незаконним продаж на приватизаційному конкурсі 93,02% акцій ВАТ “Криворізький гірничо-металургійний комбінат “Криворіжсталь”. Цими акціями володіли підприємства Рината Ахметова та Віктора Пінчука. Новий конкурс з продажу “Криворіжсталі” призначено на жовтень 2005 року. Запланований розгляд у суді конституційності законів, згідно з якими приватизовано чотири гірничо-збагачувальні комбінати: ВАТ “Південний гірничо-збагачувальний комбінат”, ВАТ “Гірничо-збагачувальний

***Україні потрібен
Комітет з питань
розвідки...***

***...але не під
контролем
секретаря РНБО***

***Уряд домігся
повернення
до державної
власності НЗФ***

комбінат “Суша балка”, ВАТ “Північний гірничо-збагачувальний комбінат”, ВАТ “Центральний гірничо-збагачувальний комбінат”. Усі ці підприємства контролює фінансово-промислова група “Приват”.

На нашу думку, процес реприватизації став занадто тривалим, що негативно відбивається на динаміці інвестицій в українській економіці. Реприватизація, по суті, стала важелем впливу на великі підприємства, більшість з яких мають “темне” минуле перерозподілу власності, для стягнення податків до бюджету. Повернення підприємств до державної власності також видається передвиборним заходом влади, який, на відміну від проведення назрілих реформ, не потребує тривалої підготовчої роботи. Така політика зорієнтована на досягнення короткострокових результатів. На нашу думку, новий уряд має обмежити обсяги перегляду приватизаційних конкурсів конкретними критеріями і оприлюднити їх.

Курсова політика

НБУ втримує курс долара неринковими методами

На міжбанківському валютному ринку спостерігається надлишок валюти, незважаючи навіть на зменшення позитивного сальдо зовнішньої торгівлі та дефіцит зовнішньої торгівлі товарами у березні–червні 2005 року. Аби зупинити прискорення інфляції, Нацбанк намагається зменшити емісію, зокрема обмежуючи викуп валюти на міжбанківському ринку. На початку серпня Нацбанк почав вибірковий викуп валюти, задовольняючи лише вимоги експортерів. 5–8 серпня НБУ не виходив на міжбанківський ринок, незважаючи на збільшення пропозиції валюти¹. Через наявність надлишку валюти котирування знизилося до 4,89–4,90 грн. за долар США, що є найнижчим значенням від 1999 року.

У результаті такої політики Нацбанку офіційний обмінний курс відрізняється від міжбанківського. Перший є майже незмінним і використовується як ідея, яким курс має бути. На міжбанківському ринку щодня виходять дилери з пропозиціями на купівлю і продаж за курсом, який вони вважають прийнятним. Так, у липні–серпні траплялися дні, коли угоди укладали і за курсом 4,89, і 5,08 грн. за долар США. За умов перевищення певного порога² виходив НБУ і закривав дефіцит у валюті чи гривні³.

Дії НБУ на міжбанківському ринку непрозорі та непослідовні. Така політика, а точніше її відсутність, призводить до неможливості вчасно провадити розрахунки. Нацбанку треба оголошувати “умови гри”, аби знизити рівень невизначеності, що панує на ринку. Треба зауважити, що чіткі умови, яких НБУ змушений буде дотримуватися, зменшать його можливості корегувати грошово-валютну політику.

¹ До пропозиції валюти експортерами та нерезидентами додався ще попит на гривню зернових трейдерів, які прагнуть експортувати зерно нового врожаю.

² Порогові значення відхилення визначаються НБУ і не оприлюднюються, так само як і розмір дефіциту, за якого НБУ робить інтервенції. У липні це було 5,01–5,06 грн. за долар США. У серпні через надлишок пропозиції валюти нижня межа опустилася до 4,98 грн. за долар США.

³ Іноді дефіцит не повністю закривався. Так, з 12 серпня НБУ перестав повністю задовольняти попит нерезидентів на гривню, незважаючи на наявну пропозицію (30–120 млн. дол. США). Від 22 серпня НБУ оголошує обсяг валюти, який він планує викуповувати на сесії.

ЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Темпи економічного зростання продовжують уповільнюватися. У січні—липні 2005 року ВВП зріс на 3,7% щодо відповідного періоду попереднього року. Головною причиною сповільнення ми вбачаємо зменшення світових цін на метали, а також перегляд урядом результатів приватизації великих підприємств, що спричинило зменшення інвестицій і скорочення виробництва у промисловості.

Темпи зростання економіки впали до 3,7%

Обсяги залучених у II кварталі 2005 року прямих іноземних інвестицій (ПІІ) зменшилися порівняно з II кварталом попереднього року. Загалом у першому півріччі темпи спаду становили 14,4% проти відповідного періоду минулого року⁴. Обсяги ПІІ, залучених у першому півріччі, становили 491,3 млн. доларів США. Падіння обсягів іноземних інвестицій зумовлено скасуванням вільних економічних зон, що стало причиною замороження низки інвестиційних проектів, і переглядом прав власності.

Темпи зростання обсягів промислового виробництва в основних галузях обробної промисловості продовжують уповільнюватися⁵ з огляду на: (1) падіння світових цін на металопродукцію, що викликало скорочення виробництва металургійної продукції; (2) збільшення Росією експорту сирової нафти на світові ринки та зменшення попиту металургів на кокс, що зумовлюють спад у галузі виробництва коксу та нафтопереробки.

У червні—липні 2005 року ціни виробників вперше від серпня 2002 року знижувалися щомісяця. Це викликано попереднім відчутним зростанням цін, особливо в експортно-орієнтованих і пов'язаних з ними секторах через сприятливу зовнішню кон'юнктуру у 2003—2004 роках. За січень—серпень 2005 року ІЦВ зріс на 7,3%, тимчасом як за відповідний період 2004 року зростання становило 16,2%.

Темпи інфляції не знижуються — від грудня 2004 року до серпня 2005 року ковзний показник річної інфляції зріс з 12,3% до 14,9%. Після певного сповільнення зростання цін у II кварталі в річному виразі⁶ у липні—серпні інфляція знову прискорилося. Літньої дефляції в липні—серпні не відбулося переважно внаслідок різкого подорожчання цукру (на 24,1%), а також меншого за торішнє сезонне здешевлення овочів і фруктів⁷. Зменшення цін на цукор в серпні (на 6,2%) призвело до зменшення рівня цін продовольчих товарів (на цукор припадає 3,1% споживчого кошика). Що більше, навіть після спаду цін на цукор його ціни на 53,6% вищі за ціни серпня 2004 року.

Темпи інфляції не знижуються

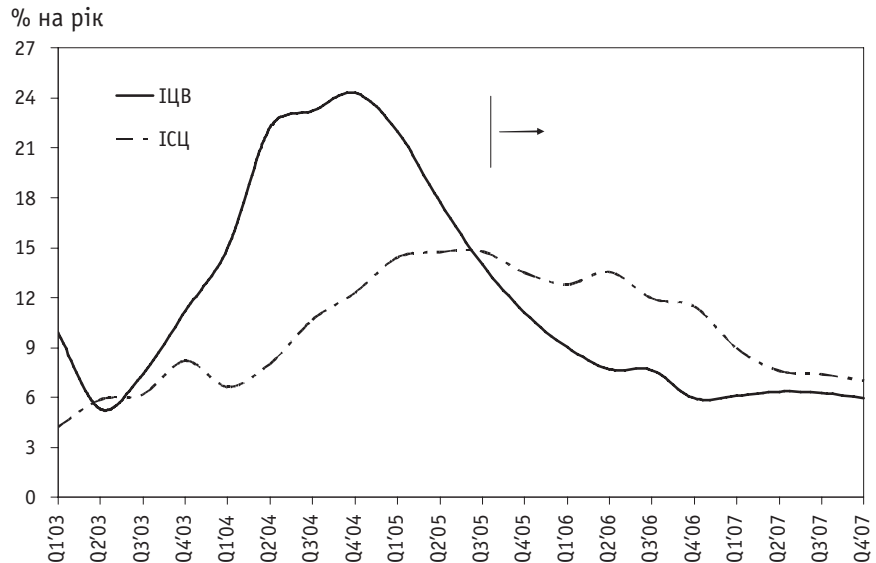
⁴ За даними Держкомстату.

⁵ За підсумком січня—серпня 2005 року обробна промисловість зросла на 3,5%, тимчасом як за відповідний період минулого року — на 14,4%.

⁶ З 14,7% у березні до 14,4% у червні.

⁷ Так, якщо у 2003—2004 роках ціни на продовольчі товари падали у липні в середньому на 0,2%, то цього року вони зросли на 0,1%. Ціни на фрукти у липні 2005 року зменшилися на 3,2 в.п. менше, аніж 2004 року, на овочі — на 0,9 в.п. менше.

Графік 1. Індеси споживчих цін і цін виробників

Джерело: Держкомстат. Розрахунки: "Політичний коментар"

Головним джерелом інфляції залишається зростання цін на продукти харчування та послуги. За підсумками восьми місяців ціни на продовольчі товари зросли на 7,7%⁸, а на послуги – на 7%, тимчасом як на непродовольчі товари – лише на 2,9%⁹.

У групі продуктів харчування у січні–серпні найбільше зросли ціни на цукор (53,9%), м'ясо (18,2%) та ковбасні вироби й копченості (13,4%). На ці товари разом припадає 17,5% споживчого кошика. Зростання цін на продукти харчування ми пояснюємо тим, що попит на сільськогосподарську продукцію зростає швидше за її пропозицію. Зростання цін на фрукти та ягоди було меншим за очікуване через зростання цін на цукор, що збільшило вартість консервації, і добрий врожай більшості відповідних культур. Підвищення цін на ковбасні вироби ми пояснюємо збільшенням споживчого попиту швидшими темпами.

Темпи зростання експорту різко впали

Зовнішньоторгівельна діяльність у січні–липні 2005 року характеризувалася сповільненням темпів зростання проти 2004 року¹⁰. Економіка майже виправила диспропорції сальдо зовнішньої торгівлі, сформовані останніми роками завдяки низькому курсу гривні та великим експортним поставкам сировини (в основному чорних металів, хімічних речовин), що призвело до переважання експорту над імпортом.

Ми вважаємо, що суттєве сповільнення темпів зростання експорту проти аналогічного періоду 2004 року¹¹ спричинили такі чинники:

⁸ У річному вимірі зростання сягнуло 18,8%.

⁹ У січні–серпні 2004 року ціни на ці групи товарів і послуг зросли на 4,8%, 3,2% і 3,6% відповідно.

¹⁰ За даними Держкомстату, зростання експорту й імпорту товарів за січень–липень 2005 року становило відповідно 7,6% і 24,3%. Позитивне сальдо становило 118,4 млн. дол. США, що майже в 22 рази менше, ніж за відповідний період 2004 року.

¹¹ За січень–червень 2004 року експорт товарів збільшився на 50,8% проти аналогічного періоду 2003 року.

- висока база 2004 року, сформована завдяки суттєвому зростанню світових цін на основні українські експортні товари (переважно – металопродукцію). Стабілізація та спад світових цін 2005 року призвели до закономірного зменшення приросту експорту товарів;
- перетворення Китаю на нетто-експортера металу. Як наслідок, експорт українського металопрокату до Китаю за січень–червень 2005 року скоротився на 76% проти аналогічного періоду минулого року;
- зниження конкурентоспроможності українських експортерів як результат ревальвації гривні (національна валюта зміцнилася приблизно на 4,7% з початку року) і подорожчання ресурсів для металургів (зростання цін на російський і туркменський газ, вугілля). Як наслідок, експорт металопродукції у січні–липні 2005 року зменшився на 7,3% у натуральному виразі, хоча й зріс на 22,4% у вартісному виразі проти аналогічного періоду попереднього року¹².

Прогноз

Ми передбачаємо, що 2005 року економіка зросте на 4%. Чинниками зростання будуть порівняно високий попит на товари українського експорту на зовнішніх ринках, а також високий попит населення на товари і послуги.

2005 року економіка зросте на 4%

Споживчі ціни за підсумками 2005 року збільшаться на 13,5% проти грудня 2004 року. 2005 року найшвидше зростатимуть ціни на продовольчі товари.

Дефіцит Державного бюджету 2005 року становитиме 3% ВВП. Ми передбачаємо, що видатки бюджету будуть більшими за заплановані. 2005 року частка ВВП, що перерозподіляється через бюджет, зросте до 31% ВВП. Чинниками збільшення стануть скасування великої кількості податкових пільг і зменшення можливостей для ухилення від сплати податків. Дефіцит бюджету буде профінансовано переважно за рахунок внутрішніх запозичень і надходжень від приватизації.

2005 року вартість українського імпорту зростатиме швидше за експорт, водночас сальдо поточного і торгівельного балансів будуть досить високими.

¹² Зростання вартісного обсягу експорту металопродукції відбувалося на початку року, коли світові ціни на метали ще залишалися на торішньому рівні. В останні ж місяці спостерігалось зменшення експорту чорних металів. Так, за даними Держкомстату, у травні 2005 року експорт чорних металів сягав 1,1 млрд. дол. США, тоді як у червні вже 890 млн. дол. США, що на 19% менше.

Таблиця 1. Основні макроекономічні показники

Показники	2001	2002	2003	2004	2005			Прогноз МЦПД на 2005 рік
					I–III	I–VI	I–VII	
ВВП, ркз ¹³ , %	9,2	5,2	9,4	12,1	5,0	4,0	3,7	4,0
ВВП, млн. грн.	204 190	225 810	267 344	344 822	82 541	173 482	213 934	412 100
Валове нагромадження основного капіталу, ркз, %	6,2	3,4	15,8	10,0	-2,6	...	—	-2,0
Приватне споживання, ркз, %	9,0	9,0	12,1	14,5	...	...	—	16,0
Державне споживання, ркз, %	10,4	-6,7	14,8	5,4	...	...	—	3,0
Промислове виробництво, ркз, %	14,2	7,0	15,8	12,5	7,1	5,0	3,9	5,0
Сільськогосподарське виробництво, ркз, %	10,2	1,2	-9,9	19,1	3,9	6,4	6,9	3,0
Роздрібний товарообіг, ркз, %	13,7	15,0	21,0	20,0	18,6	21,1	21,8	17,0
Експорт товарів FOB, кумулятивна зміна, %	11,6	10,4	28,5	41,6	16,8	9,2	7,6	13,0
Імпорт товарів CIF, кумулятивна зміна, %	13,0	7,6	35,6	26,0	18,5	26,0	24,3	23,0
Сальдо рахунку поточних операцій, \$ млн.	1 402	3 173	2 891	6 804	1 701	...	—	4 800
Чисті ПІІ ¹⁴ , \$ млн.	769	688	1 411	1 711	231	...	—	1 700
Наявні доходи населення, ркз, %	—	18,0	7,8	16,8	23,4	26,8	25,8	19,5
Індекс споживчих настроїв ¹⁵	94,9	93,4	99,4	100,1	107,3	105,2	—	—
Середня нарахована заробітна плата, грн.	311,6	376,4	462,3	589,6	676,6	724,6	740,9	791,5
Середня нарахована заробітна плата, ркз, %	19,3	18,2	15,2	23,8	14,8	17,0	17,5	18,0
Безробіття, визначене за методологією МОП, %	10,9	9,6	9,1	8,6	8,7	...	—	8,2
Доходи Зведеного бюджету, % ВВП	26,9	27,4	28,2	26,5	30,9	33,8	32,7	30,0
Видатки Зведеного бюджету, % ВВП	27,2	26,7	28,4	29,7	27,3	32,8	31,5	33,0
Сальдо Зведеного бюджету (дефіцит (-), профіцит (+)), % ВВП	-0,3	0,7	-0,2	-3,2	3,6	1,0	1,2	-3,0
Індекс споживчих цін, %	6,1	-0,6	8,2	12,3	4,4	6,4	6,7	13,5
Індекс інфляційних очікувань населення ¹⁶	169,6	178,7	186,1	180,0	182,0	182,2	—	—
Грошова маса МЗ, зміна від початку року, %	41,9	41,8	46,5	32,4	11,4	24,3	26,5	38,0
Офіційний обмінний курс, середній за період, грн./\$ ¹⁷	5,372	5,332	5,333	5,319	5,292	5,055	5,053	5,1

Джерела: Держкомстат, Казначейство, НБУ, МЦПД

¹³ ркз = реальна кумулятивна зміна.

¹⁴ Чисті ПІІ – прямі іноземні інвестиції в Україну мінус прямі інвестиції резидентів України за кордоном.

¹⁵ Сукупний індекс споживчих настроїв розраховується як середнє арифметичне окремих індексів. Значення індексу можуть змінюватися в межах від 0 до 200. Значення індексу дорівнює 200, коли всі громадяни позитивно оцінюють економічну ситуацію. Індекс дорівнює 100, коли частка позитивних і негативних оцінок однакова. Значення індексу більше 100 означає перевагу позитивних оцінок у суспільстві.

¹⁶ Значення цього індексу може змінюватися в межах від 0 до 200. Значення індексу дорівнює 200, коли всі громадяни очікують зростання інфляції. Індекс дорівнює 100 в тому разі, коли кількість громадян, які очікують зростання інфляції, дорівнює кількості громадян, які очікують її зниження. Значення індексу більше 100 означає перевагу в суспільстві очікувань щодо зростання інфляції.

¹⁷ Показники поточного року обчислено як середні за останній місяць зазначеного періоду.

ISSN 1816-7160

Публікацію **політичний коментар** засновано у квітні 2003 року.

Друкований засіб масової інформації **політичний коментар** зареєстровано в Державному комітеті телебачення і радіомовлення України, свідоцтво КВ № 9221 від 30 вересня 2004 року.

Редактор: Єгор Соболев.

Експерти: Євген Бершеда, Наталія Мартиненко, Віра Нанівська, Єгор Соболев, Віктор Чумак.

Літературний редактор: Надія Цісик.

Ми вдячні за допомогу та поради, які нам надавали консультанти Міжнародного центру перспективних досліджень (МЦПД).

Члени Наглядової ради Міжнародного центру перспективних досліджень не відповідають за оцінки та погляди, висловлені на сторінках публікації.

Хоча Міжнародний центр перспективних досліджень доклав усіх зусиль для забезпечення якості цієї публікації, ані МЦПД, ані його консультанти, ані члени Наглядової ради МЦПД не відповідають за жодні збитки чи шкоду, завдані особі, яка покладалася на цю публікацію, хоч би якою була причина цих збитків чи шкоди.

Щодо отримання публікацій МЦПД просимо звертатися за тел.: (044) 484-4410, e-mail: marketing@icps.kiev.ua

Дизайн та верстка: Остап Стасюк.

Розповсюджується за передплатою.

Поштова адреса Міжнародного центру перспективних досліджень:
вул. Пимоненка, 13а, Київ, Україна, 04050.
Телефон: (044) 484-4400. Факс: (044) 484-4402.
E-mail: office@icps.kiev.ua. Web: <http://www.icps.com.ua>

Місцезнаходження:
вул. Милославська, 39/48, Київ, Україна, 02094.

© 2005 Міжнародний центр перспективних досліджень

У разі цитування обов'язкове посилання на **політичний коментар**.